

деятельностный подход / Под ред. В.А. Бодрова. – М.: Изд-во "Институт психологии РАН", 2004. – С.55–78.

3. Климов Е.А. Общий обзор возможных нежелательных ходов профессионального развития / Е.А. Климов // Пути в профессионализм (Психологический взгляд): Учебное пособие. – М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 2003. – С.125–132.

4. Корніяка О.М. Особливості професійного самоздійснення фахівця науково-педагогічного профілю / О.М. Корніяка // Проблеми освіти: Наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2014. – Вип. 79. – С.58–67.

5. Психологические основы профессиональной деятельности: хрестоматия / Сост. В.А. Бодров. – М.: ПЕР СЭ; Логос, 2007. – 855 с.

6. Психология общения. Энциклопедический словарь / Под общ. ред. А.А.Бодалева. – М.: Изд-во "Когито-Центр", 2011. – 600 с.

7. Реан А.А. Развитие профессионализма: проблемы изучения /А.А.Реан // Психологические основы профессиональной деятельности: хрестоматия / Сост. В.А. Бодров. – М.: ПЕР СЭ; Логос, 2007. – С.564–570.

Надійшла до редколегії 01.07.15

О. Корніяка, д-р психол. наук, ст. науч. сотр.

Институт психологии имени Г.С. Костюка Национальной академии педагогических наук Украины, Киев

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье анализируются способы и средства психологического сопровождения процесса профессионального самоосуществления преподавателя высшей школы.

Ключевые слова: психологическое сопровождение, профессиональное самоосуществление, личностное самоосуществление, коммуникативная компетентность, психологический тренинг.

O. Korniiaka, Doctor of Sciences in Psychology, Senior Research Associate

G.S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Studies of Ukraine, Kyiv

PSYCHOLOGICAL FOLLOW-UP OF THE PROFESSIONAL SELF-REALIZATION OF A TEACHER OF A HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article is dedicated to the analysis of methods and means of psychological follow-up of the process of self-realization of a teacher of a higher educational establishment.

Keywords: psychological follow-up, professional self-realization, personal self-realization, communicative competence, psychological training.

УДК 159.946.3

Ю. Крилова-Грек, канд. психол. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглянуто політичний дискурс з психолінгвістичної точки зору, виокремлено складові, за якими здійснюється аналіз політичної комунікації, згідно з якими проаналізовано практичні матеріали політичного дискурсу.

Ключові слова: політичний дискурс, аналіз, стратегії, тактики, семантика, слова-маркери, символи, аудиторія, спікер.

Постановка проблеми. Політичний дискурс містить низку наукових досліджень різних галузей, таких як психологія, лінгвістика, соціологія тощо. Він є багатогранним явищем, що складається з низки чинників, які в підсумку формують цілісний образ, що має на меті переконати, вселити віру, схилити аудиторію на свій бік задля заохочення або утримання потенційного електорату.

Мета статті. В цій статті ми розглянемо політичний дискурс внутрішньої політики в межах психолінгвістичної науки.

Викладення основного матеріалу дослідження. З психолінгвістичної точки зору політичний дискурс представляє собою сукупність мовленнєвих актів, способів їхньої подачі та манеру поведінки, що у підсумку формують імідж певного політика або політичної сили.

Аналіз продуктів політичної комунікації з психолінгвістичної точки зору містить такі компоненти:

- соціально-політичний контекст;
- стратегію та тактику поведінки;
- спосіб подачі інформації;
- прийоми для впливу на свідомість;
- цільову аудиторію, на яку розраховано промову.
- соціально-політичний контекст.

1. Стратегія та тактика поведінки. Спираючись на цю складову, будується доктрина поведінки: починаючи від дискурсу і закінчуючи іміджем. На прикладі передвиборчих перегонів до Верховної Ради України 2014 року прослідкуємо вплив соціально політичного контексту на політичну риторіку. В той час, коли основними словами-маркерами політичних програм минулих років були "на-

род", "благополуччя", "зарплати" та "пенсії", які більш пов'язані з матеріальним благополуччям, то у 2014 році основним лейтмотивом стали слова "стабільність", "перемога", "єдина", "сильна (країна, економіка, лідер)", "люстрація", "боротьба", "корупція". На зазначених семантичних змістах будувалася передвиборча агітація кандидатів. Відрізнялися лише стратегії, тактики та способи подачі інформації, в залежності від іміджу та цільової аудиторії кандидата. Треба наголосити, що в контексті політичного дискурсу зазначені слова потроху набувають символічного значення і стають символами-орієнтирами у внутрішній політиці. Вибір наведених слів-орієнтирів після 2013 року свідчить про появу нових пріоритетів та вимог суспільства до політичного, економічного та соціального розвитку країни.

2) Стратегія і тактика поведінки. Політичні ток-шоу є плідним матеріалом для дослідження прикладів політичного дискурсу. І хоча передачі такого типу передбачають інформаційні заготовки, мовні кліше, заздалегідь обдумані стратегії і тактики поведінки, все ж такі прямий ефір дає змогу побачити обмовки або певні незаплановані ситуації. Але, якщо ми ведемо мову про політичні ток-шоу в студії, то в основному, політичний дискурс у прямому ефірі має неконструктивний характер, учасники ток-шоу не мають на меті урегулювати конфлікт, а в основному, націлені на суперництво і домінування у використанні ефірного часу.

Дослідження показало, що домінуючою стратегією поведінки в прямому ефірі є суперництво, яке, зазвичай, реалізується через стратегії нападу, контр-відповіді, звинувачення із залученням таких тактик зви-

нувачення як оговір, спотворення фактів, виривання події з контексту, відхід від теми, перенесення уваги на інший об'єкт та свідомі логічні помилки.

У політичному дискурсі новою, але вже доволі поширеною стала тактика підміни понять, яка є одним із способів маніпуляції свідомістю. Вона реалізується через навмисне порушення законів логіки, спотворення значення понять, додавання не притаманних властивостей та часткове відкидання значень семантичних полів. В результаті утворюються нові хибні поняття, що порушують закони логіки та викривляють зміст вихідного поняття. За вмілою маніпуляцією пересічний громадянин далеко не завжди помітить, в яке смислове павутиння він потрапив. Наприклад, у висловлюванні "...надо уничтожить армию агрессора. Только после мощного удара они сядут за стол переговоров", що належить російському політику Жириновському В.В., шаблон агресора навішується стороні, що обороняється, тим самим переносячи значення поняття на інший суб'єкт. Часто слова, що використовуються у політичному дискурсі співпадають денотативно, але розрізняються конотативно: сепаратисти – ополченці – бойовики; війна – антитерористична операція.

У політичному дискурсі у прямих ефірах стратегія компромісу або співробітництва застосовується не так часто, в основному консенсус досягається, якщо мова іде про основні символи-маркери поточної соціально-політичної системи в країні. Якщо мова іде про російські ток-шоу, то такою непорушною цінністю є образ "Великої Росії", "президента" та риторичне твердження, яке можна охарактеризувати фразою на кшталт "ми за справедливість". В українському політичному дискурсі поширенішими символами-маркерами є слова "народ", "покрашити життя", "мир", "країна". Таким чином, різноманітні політичні ток-шоу потрібні не стільки для діалогу, скільки для самопіару та дискредитації опонента будь-якими шляхами.

Ведучи мову про політичний дискурс, не можна обійти стороною стратегії і тактики впливу на свідомість в період передвиборчих компаній. Багаторазове прокручування рекламних роликів на телебаченні, в Інтернеті, частотність потрапляння "на очі" вуличної агітації є наочним прикладом використання стратегії вселяння та тактики повторювання "25-го кадру". Аналізуючи символічні слова-маркери, можна робити висновки щодо того, на які саме структури свідомості націлений той чи інший політичний проект. На прикладі виборів 2014 року можна побачити, що політичні сили робили наголос на таких словах-маркерах "єдина" "єднатися", що пов'язано з прагненнями громадян повернути анексовані території; "люстрація", "посилення кримінальної відповідальності за хабарництво", "відповідальність", що відображають прагнення громадян змінити систему роботи апарату чиновників; "перемога", "майбутнє", "мир", "переговори", що відображають прагнення до закінчення військового конфлікту та перемоги, "будувати", "новий" "Україна", наголошують на соціально-економічному зростанні; "підвищення", "зарплати", "пенсії" відображають сподівання на покращення рівня життя.

3) Спосіб подачі інформації. Інформація у політичному дискурсі може подаватися експліцитним та імпліцитним шляхами. Імпліцитна інформація відіграє неабияку роль у маніпулюванні свідомістю, її неможливо обґрунтувати з точки зору логіки. Це яскраво прослідковується на прикладі стереотипів. Безпосередньо не виражена в мовленнєвому акті імпліцитна інформація, підводить слухача до потрібних висновків, маніпулюючи його свідомістю, торкаючись емоційної складової. На-

приклад, навмисно культивований політично-пропагандистський дискурс російських ЗМІ про "нелюдську жорстокість" української армії провокує обурення та підводить громадян до підтримки військового втручання: "...нет ничего зазорного в дружеской братской военной помощи не только детям Донбасса, но и себе" [1].

У контексті політичного ток-шоу сприймання інформації також залежить від її носія. Телевізійна програма прямого ефіру повинна бути динамічною і провакативною, вибір її учасників також є частиною продуманого плану подачі інформації. Часто в програмах беруть участь одні й самі спікери, яких згідно з типологізацією особистості Платона, можливо віднести до другого типомократичного типу, який відрізняється сильним розвитком честолюбства та схильністю до суперництва. Постійні учасники шоу мають добре розвинуті комунікативні навички, швидко орієнтуються в ситуації, здатні на миттєвий контр-напад та контр-відповідь.

4) Способи для впливу на свідомість. Існує доволі велика кількість способів психологічного впливу на аудиторію. Виділимо ті, що є найбільш поширеними у політичному дискурсі: маніпуляції, вселяння, емоційний вплив, підкріплення дискурсу наочністю (біг-борди, роздатковий матеріал тощо) та ЗМІ. Основним завданням маніпуляції є вплив на свідомість та підсвідомість інших осіб, вплив на їхній образ світу, загальні уявлення, переконання, стереотипи. Основними прийомами є – вселяння, зміщення смислового акценту, вибіркоче висвітлення інформації, перенесення поодинокого явища у сферу загального, повторювання, логіко-психологічні хитрощі тощо. До найбільш поширених логіко-психологічних хитрощів належить манера свідомо та неточно будувати певний мовний посил, формулюючи думку неозначено, що унеможливує виокремлення її сенсу.

Емоційний вплив як процес передачі емоційного стану від однієї особи до іншої на підсвідомому рівні створює потрібну атмосферу для подальших маніпуляцій. Створення атмосфери небезпеки (заякування) є одним з прикладів емоційного впливу: хоча емоційні промови російського одіозного політика Жириновського В.В. і не мають конструктивної чи достовірної інформації, часто суперечать законам логіки, вони впливають на емоції та превалювання над здоровим глуздом та логікою: "Они не остануться и пойдут дальше на Ростов, на Россию... надо наступать на Киев. Пусть Брюссель копает окопы" [1].

5) Цільова аудиторія, на яку розраховано промову. Дієвість політичного дискурсу в багатьох випадках залежить від особистісних характеристик того, до кого адресована промова, від того, наскільки легко змінити установки сприймаючого, на який слабких місцях у свідомості зробити акцент. Тому, при побудові політичного дискурсу беруть до уваги такі показники цільової аудиторії як вікова група, освіта, місце та умови проживання, фах та місце роботи.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, у політичному дискурсі основними продуктами психолінгвістичного дослідження є продукти усної та писемної діяльності спікера, його особистісні характеристики, наочні матеріали, ЗМІ. Зазвичай для дослідження використовують аудіо-відео записи, матеріали друкованих та Інтернет-видань, інші наочні матеріали.

Перспективи подальших досліджень. Треба зазначити, що компоненти політичного дискурсу формують єдину структуру, окремі компоненти якої пов'язані між собою та залежать від мети окремо взятої ситуації. Аналіз продуктів політичної комунікації містить такі компоненти як соціально-політичний контекст; стратегію та

тактику поведінки; спосіб подачі інформації; прийоми впливу на свідомість; цільову аудиторію. Він дає змогу виявити інтенції спікера, а більш детальний психолінгвістичний аналіз дає змогу аналізувати і самого спікера.

Список використаних джерел

1. "Воскресный вечер" с Владимиром Соловьевым. Записи програм за січень-березень 2015 року [електронний ресурс]. – режим доступу: http://russia.tv/video/show/brand_id/21385/episode_id/1176460

Ю. Крылова-Грек, канд. психол. наук
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОЛИТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА

В статье рассматривается политический дискурс с точки зрения психолингвистики, выделены пять компонентов психолингвистического анализа. Согласно указанным компонентам в статье проводится практический анализ материалов политического дискурса.

Ключевые слова: политический дискурс, анализ, стратегия, тактика, семантика, слова-маркеры, символы, аудитория, спикер.

Y. Krylova-Hrek, PhD in Psychology
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PSYCHOLINGUISTIC ASPECTS OF POLITICAL DISCOURSE

This article discusses the political discourse from psycholinguistic point of view. Five principal elements of the psycholinguistic analysis are given. According to the given elements the article provides practical analysis of materials of the political discourse.

Keywords: political discourse, analysis, strategy, tactics, semantics, marked words, symbols, audience, speaker.

УДК 159.072:519.254

М. Кузьменко, канд. психол. наук
Науково-методичний центр кадрової політики Міністерства оборони України, Київ

ВДОСКОНАЛЕННЯ АЛГОРИТМУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ "ТЕОРІЇ ЛАТЕНТНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ"

Розглядається "теорія латентної характеристики" та її застосування для вдосконалення алгоритму психологічної діагностики професійної придатності. Наведені варіанти тестових моделей, їхні переваги, сфери застосування, передбачається можливість їхнього застосування у практиці психологічного тестування. На основі здійсненого аналізу окреслюються шляхи вдосконалення алгоритму психологічної діагностики професійної придатності та напрямки подальших досліджень.

Ключові слова: "теорія латентної характеристики", психологічна діагностика, професійна придатність, модель Раша, модель Бірнбаума.

Постановка проблеми. У тестах здібностей, як правило, в запитаннях існує правильна відповідь, на відміну від тестів, що спрямовані на діагностування певної психологічної характеристики (конструкту). Розвиток ресурсних можливостей та розробка нового програмного забезпечення сучасних комп'ютерів дозволяє під новим кутом подивитися на, здавалосьь відомі, речі. Мова йде про застосування математичних алгоритмів аналізу результатів психологічного тестування або тестування рівня розвитку здібностей. Таке розмежування принципове для нас, адже вимагає різних підходів для їх конструювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Об'єктом дослідження багатьох авторів ставала розробка та застосування сучасних методів (алгоритмів) аналізу результатів тестування [3, 5, 7]. Відомо про застосування теорії "латентної характеристики" з метою розробки та обрахування результатів тестування в інтересах зменшення ефекту спотворення при здійсненні персональної оцінки [8, 10]. Попри це, проблему не можна вважати вирішеною остаточно.

Викладення основного матеріалу дослідження. "Теорія латентної характеристики", "сучасна або стохастична теорія тестів" або "теорія моделювання та параметризації тестів", в англійському варіанті має аналоги "Item Response Theory" чи "Latent Trait Model". Вона базується на теорії латентно-структурного аналі-

2. Кара-Мурза С.Г. "Манипуляция сознанием" [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.kara-murza.ru/books/manipul/manipul12.htm>

3. Культуротвірна функція психологічної науки: монографія / Г.О. Балл, Н.А. Бастун, О.В. Губенко, В.В. Депутат, О.В. Завгородня, Ю.М. Крылова-Грек, В.Ф. Литовський, В.О. Медінцев, С.О. Мусатов, І.Є. Разделенко ; за ред. Г.О. Балла. – К. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 264 с.

Надійшла до редколегії 18.06.15

зу (ЛСА), створеної П. Лазарсфельдом та його послідовниками. У межах спеціального психологічного дослідження "American Soldier" застосування ЛСА мало підвищити боєздатність солдатів за рахунок виявлення та усунення тих прихованих факторів, які впливають на поведінку солдатів в бойових умовах, а також чинників, що допомагають подолати страх [2]. В англійській літературі цей термін формувався багато десятиків років, шляхом відкидання низки відмінних характеристик теорії задля скорочення. Нерідко її називають саме сучасною, протиставляючи тим самим класичній теорії тестів. Оцінка якості тесту у ній традиційно зводиться до визначення міри його надійності і питання валидності отриманих результатів.

Класична теорія тестів – підхід, що домінував у тестології до 60-х років 20 століття – до появи IRT. Її основні положення:

Індивідуальний тестовий бал (X_i) i -го досліджуваного виявляється сумою істинного бала випробуваного (T_i) і незалежної помилки виміру (E_i)

$$X_i = T_i + E_i. \quad (1)$$

Істинні компоненти (T_i) не корелюють із помилковими (E_i) компонентами виміру. Тобто, якщо високим значенням тестових балів відповідають і більш високі значення помилок з певним знаком, то такі помилки не можна вважати випадковими.